

KEMIJOEN TAIVALKOSKEN KALAUOMA ON EDENNYT LUVITUSVAIHEESEEN ??

MITÄ, no se on hyvä juttu se. Yhtiö on tullut ulos ”komerostaan” ja osoittanut aktiivisuutta vaelluskalojen palauttamista kohtaan, vai onko? Kuitenkin on olemassa useita eri ristiriitajohdettavia, jotka eivät ole linjassa yhtiön vaelluskalojen palauttamisen myönteiselle ”heräämiselle”. Olin mukana haastattelussa, kun Taivalkosken kalauoma uutisoitiin. Tilaisuudessa osuuteni jäi kiusallisen lyhyeksi, mutta tässä osa ajatuksistamme, jotka ovat kyseisessä asiayhteydessä askarruttaneet.

Yhtiön aiheesta laatimassa tiedotteessa pari asiaa vaivaa. Miksi vuonna 2019 järjestetyn kyselyn tulokset on otettu esille tässä yhteydessä? Kyselyssä yleisen hyväksynnän sai luonnonuoma. Tämä Taivalkoskelle suunniteltu kulkuyhteys ei ole verrattavissa luonnonuomaan ja se onkin jonkin sortin hybridi teknisestä kalatiestä ja luonnonuomasta, mutta varmaankin edullisin tapa rakentaa kaloille mahdollinen kulkuyhteys yläpuoliseen vesistöön.

Tiedotteen mukaan hybridin pituus on 700 m ja siihen on suunniteltu tilavuudeltaan n. 6 000 kuutiometrin houkutusvesiallas. Hyviä huomioitavia seikkoja, mutta tiedotteessa ei mainita sanallakaan vesimäärää, jonka hybridi tarvitsee toimiakseen, miksi? Kulkuyhteyden lävitse johdettava ja sen suualueelle purkautuva vesimäärä on kuitenkin keskeinen indikaattori, jonka pohjalta voidaan arvioida sen toimintapotentiaalia. Olosuhteiltaan Isohaara ja Taivalkoski eivät ole vertailukelpoisia vaikkakin tästä ns. hybridistä purkautuva vesimäärä on samaa luokkaa kuin Isohaaran Vallitunsaaressa kalatiestä (1-3 kuutiota/sek.) ja se on toimintaperiaatteiltaan Isohaaran kalatien kaltainen (impulssikalatie).

Tiedotteessa ei myöskään mainita sanallakaan yhtiön toteuttamasta voimalaitosten juoksutuskäytännöstä, missä voimalaitokset ovat suljettuina useita tunteja lähinnä ilta- ja yöaikaan. Kyseisen käytännön vuoksi Kemijoesta muodostuu hetkittäin järvi, joka taas on virtahakuiselle kalalle luonnon ympäristö. Toimiakseen luonnonuoma tai tekninen kalatie vaatii kuitenkin jatkuvan virtauksen (ympäristövirtaaman).

Saman aikaisesti Taivalkosken hybridiuoman suunnittelun kanssa yhtiö on työstänyt n. 400 sivuisen vastineen Ely:n veloitteen muutosesitykselle siitä kuinka vaikean tai mahdottoman esityksen kanssa he painivat.

Tiedotteessa Ismo Heikkilä ja Lapin liiton Vaelluskalatyöryhmän vetäjä/koordinaattori Lassi Kontiosalo ”pitävät tärkeänä, että tiivistä yhteistyötä jatketaan myös tulevaisuudessa ja, että tutkimusta ja seuranta jatketaan hankkeen seuraavissa vaiheissa”

Lapin liiton yhteistyöryhmä on kokoonpantu kutsulla, ja on yhtiöiden rahoittama eikä siihen ole mm. hyväksytty Lohijokitiimi ry:tä tai muita järjestöjä. Edellä esitetty on johtanutkin siihen, että työryhmä ei ko. kokoonpanolla nauti yleistä luottamusta.

Esimerkiksi vuonna 2021 taisi koordinaattorin työ jäädä vähälle, kun yhtiö järjesti tytäryhtiönsä ja LUKEN avustuksella tutkimuksen, jossa merkittiin radiolähettimillä (pit-merkeillä) yli 700 lohta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kalateiden alapuolisen vesialueen lohipopulaation koko, eli niiden kalojen määrä, jotka eivät ole

hakeutuneet kalateihin. Toisena tavoitteena oli selvittää, kuinka moni merkityistä kaloista hakeutuu kalateiden kautta yläpuoliselle patoaltaalle ja Taivalkoskella kalasydämeen, eli toimivatko kalatiet. Lähes kaikki merkittävät lohet kalastettiin pääosin Isohaaran kalateiden suun vaikutusalueelta. Kalat nukutettiin ja merkittiin sekä vapautettiin merkinnän jälkeen pyyntialueelle. Valtaosa kaloista oli kokoluokaltaan n. 3 kg? Luonnollisesti ko. toiminnalla oli negatiivinen vaikutus kalateiden toimintaan ja ylisiirtokalojen pyynnin saaliiseen.

Itseäni hieman häiritsee tutkimusasetelma ja sen tavoitteiden ristiriitaisuus, oliko tutkimus tarkoitushakuinen? Me kaikki tiedämme, että kalateiden kautta nousevien kalojen tulee olla leimautuneita kalatien yläpuolisiin vesistöihin eli siis rasvaevällisiä. Kuitenkin pit – merkityistä kaloista meille annetun tiedon mukaan 95 % muodostui viljelystä peräisin olevista kalatien alapuolisille vesialueille leimautuneista lohista ja ainoastaan 5 % villeihin kaloihin verrattavista rasvaevällisistä lohista (kalatien yläpuolisiin vesialueisiin leimautuneista lohista). Vuonna 2021 Vallitunsaaren kalatiestä kalatien seuranta-aikana (1.6.-16.8.) nousseista yli 700 lohista 93 % muodostui kuitenkin kalatien yläpuolisille vesialueille leimautuneista rasvaevällisistä lohista, ovatko tutkimuksen tavoitteet realistiset ja voidaanko indikaattorikalana käyttää kalatien alapuolisille vesialueille leimautunutta viljeltyä kalaa? Toivon, että tulevaisuudessa tämän tyyppiseen toimintaan, jossa tutkimuksen tavoitteet eivät ole mahdollisia ja tulos on ennalta arvattavissa, ei tutkimuksen nimissä enää ryhdytä ja että myös koordinaattori on jatkossa hereillä.

Kunnille ei Isohaaran kalateiden osalta ole määrätty velvoitetta kalateiden käytöstä, ainoastaan velvoite on kalateiden kunnossapidosta. Tätä ns. kulumista syntyy aina, kun kalateitä käytetään. Viime vuosina Ely:n rahoituspäätöksiin on ehtona kirjoitettu, että yhdistyksen tulee kalateiden kautta nostaa kaloja Isohaaran patoaltaalle vähintään 400 kpl yli 45 cm vaelluskalaa ml/mt. Näillä kaloilla, joita esim. vuonna 2021 kalateiden avulla siirrettiin patoaltaalle n. 2 000 kpl, kehitettiin kalasydämen toimintaa. Kemijoki Oy ei osallistunut kuitenkaan kalateiden käyttökustannuksiin, vaikkakin hyödyntää ko. toimintaan kalateiden kautta nousseita kaloja. Yhdistyksen tavoite on se, että tahot jotka, hyötyvät kalateiden käytöstä osallistuisivat myös kalateiden käyttökustannuksiin.

On hyvä asia, että Taivalkosken hybridin suunnitteluun voidaan vielä vaikuttaa ja tietenkin se että asian suhteen on aktivoitunut. Kaiken vaelluskalojen toimintaan liittyvän työn a ja o on laaja alueellinen yhteistyö, joka on Lappisopimuksen hengen mukainen ja täyttää MMM kalatiestrategiassa esitetyn alueellisen laajapohjaisen yhteistyön tavoitteet. Tämä tavoite saavutetaan, kun Lapin liiton Vaelluskalatyöryhmän jäsenistöä laajennetaan. Ei ratkaisu ole se, että suljetaan eri toimijat pois vaan se, että asioista keskustellaan, ja keskustelun pohjalta syntyy yhteinen päätös. Näin toimiessamme ei myöskään viime kesän ”**tutkimus-tragedia**” pääse toistumaan.

Kunnat ovat vuodesta 1993 ja 2003 lähtien rahoittaneet vapaaehtoisesti vaelluskalojen palauttamiseen liittyvää toimintaa. Tässä toiminnassa on merkittävällä panoksella ollut mukana myös PVO Vesivoima Oy. Toivomme ja odotamme, että myös Kemijoki Oy ryhtyy näiden yhteisten kustannusten maksumieheksi ja olisimme näin kaikki yhdessä palauttamassa vaelluskaloja Kotijokeemme.

Lohijokitiimi Ry:n psta Jyrki Kehus ja Jukka Viitala